

Ващенко Ірина Олександрівна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри криміналістики

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ
НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ
АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ**

При розслідуванні злочинів, пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів одним із шляхів одержання фактичних даних є використання спеціальних знань у формі судової експертизи.

До основних форм застосування спеціальних знань належать залучення експерта для надання висновків із питань, що виникають під час кримінальних проваджень й стосуються сфери його знань (ст. 69 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України) та консультації спеціаліста під час досудового розслідування й судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (ст. 71 КПК України). Участь експерта та спеціаліста безпосередньо передбачено кримінальним процесуальним законодавством: у нормах закону безпосередньо зазначено, що для здійснення цих дій необхідні спеціальні знання.

Питання щодо використання спеціальних знань під час проведення кримінальних розслідувань повсякчас розглядають у профільній літературі, адже правильно застосована форма спеціальних знань є запорукою успішного проведення досудового розслідування злочинів, пов'язаного з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. У Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову експертизу по кримінальних і цивільних справах» від 30 травня 1997 р. № 8

зауважено, що експертний висновок є одним із засобів доказування, що сприяє всебічному, повному, об'єктивному дослідженню обставин справи, прийняттю законних та обґрунтованих судових рішень.

Також до форм використання спеціальних знань належать: 1) використання спеціальних знань під час проведення слідчих (розшукових) дій; 2) консультація фахівців; 3) безпосереднє застосовування слідчим спеціальних знань; 4) отримання довідкової інформації в спеціалістів; 5) попереднє дослідження речових доказів у межах проведення слідчих дій; 6) залучення за потреби відповідного перекладача (сурдоперекладача) для перекладу пояснень, показань або документів у кримінальному провадженні (ст. 68 КПК України); 7) надання технічної допомоги фахівцем слідчому; 8) перевірка за криміналістичними обліками; 9) витребування документів; 10) допит експертів, спеціалістів; 11) залучення фахівців до аналізу причин та умов, що призвели до вчинення злочинів; 12) залучення фахівців до вдосконалення та розроблення нових науково-технічних засобів і методів виявлення, дослідження, вилучення та закріплення речових доказів.

У межах кримінального провадження кримінальних правопорушень, пов'язаних із обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначення судової експертизи є обов'язковою та найбільш інформативною формою застосування спеціальних знань. Згідно із Законом України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 р., судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини кримінального правопорушення [1]. Аналогічно визначено судову експертизу в криміналістичній літературі [2, с. 340].

Згідно з кримінальним процесуальним законом, експертизу проводить експерт за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням

слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання.

Експертизи слід проводити на первинному етапі, оскільки окремі наркотичні речовини синтетичного походження можуть видозмінитися під час зберігання не у відповідних умовах. У кримінальному провадженні про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів криміналісти вважають за доцільне призначати різноманітні експертизи, серед яких: експертиза наркотичних засобів, судово-фармакологічна, агротехнічна, судово-ботанічна, хіміко-технологічна, медико-наркологічна, судово-психіатрична тощо (В. Ю. Шепітько) [3, с. 373]; наркологічна, криміналістична, хімічна, ботанічна, медична, психіатрична (М. І. Скригонюк) [4, с. 369]; криміналістична, судово-медична, хімічна, судово-фармакологічна, агротехнічна, психіатрична (М. В. Салтевський) [5, с. 372]; комплексна судова психолого-психіатрична експертиза (В. Я. Марчак, В. І. Руляков) [6, с. 38–39].

Таким чином, під час проведення досудового розслідування у сфері обігу наркотиків може бути призначено такі експертизи: 1) хімічна (хіміко-фізична) експертиза наркотичних засобів, судово-хімічна; 2) судово-медична (наркологічна, медико-наркологічна); 3) криміналістичні: судово-почеркознавча, трасологічна, дактилоскопічна; 4) судово-психіатрична; 5) комплексна судова психолого-психіатрична; 6) судово-фармакологічна; 7) агротехнічна; 8) судово-ботанічна; 9) хіміко-технологічна; 10) судово-біологічна; 11) судово-технологічна; 12) інженерна (комплексна інженерно-криміналістична).

У більшості випадків між фактами, установленними експертизою і обставинами, що підлягають доказуванню за їх допомогою, існує низка проміжних ланок. Встановлювані експертизою факти є, таким чином, побічними, висновок експерта може бути використаним не тільки для

встановлення обставин, що підлягають доказуванню, тобто у кримінально-процесуальному плані. Факти, виявлені експертом, допомагають в установленні обставин кримінально-правового характеру, тобто сприяють визначенню складу злочину, а саме дозволяють отримувати таку доказову інформацію: а) про безпосередній об'єкт злочину; б) місце події; в) час учинення злочину; г) знаряддя злочину; г) механізм учинення злочину і характер дій злочинця тощо.

Установлені експертизою факти, безсумнівно, мають важливе значення у кримінальному судочинстві. Однак зробити висновок про їх роль у доказуванні в кримінальних провадженнях, виходячи тільки з обсягу інформації, що міститься у них, неможливо. Слідчому важливо за кожним кримінальним провадженням, щодо якого проведена експертиза, визначити, яким чином у доказуванні можна використати висновок експерта, яке його доказове значення. Визначити роль висновку експертів у доказуванні у кримінальних провадженнях можна тільки з урахуванням конкретних обставин справи і у сукупності з іншими доказами.

Список використаної літератури:

1.Про судову експертизу [Електронний ресурс]: Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4038-12>. –

2.Криміналістика : [підручник] / за ред. В. Ю. Шепітька. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – Київ : Ін Юре, 2004. – С. 340.

3.Керівництво з розслідування злочинів : [наук.-практ посіб.] Шепітько В. Ю., Коновалова В. О., Журавель В. А. та ін. ;[за ред. В. Ю. Шепітька]. – Харків: Одиссей, 2009. – 960 с.

4.Скригонюк М. І. Криміналістика : [навч. посіб.] /М. І. Скригонюк. – Київ : Київ. ун-т, 2004. – С.369.

5. Салтевський М. В. Криміналістика : [підручник] : у 2 ч. Салтевський М. В. – Харків : Консум, 2000–2001. – Ч. 2 : Методика і тактика. – 2001. – С. 372.

6. Марчак В. Я. Проблемні питання, які виникають під час розгляду судами кримінальних справ, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : [навч.-метод. посіб.] / В. Я. Марчак, В. І. Руляков. – Чернівці : Колір-Друк, 2007. – С. 38-39.